

BIBLIOTHEEK VAN DE KVB (KONINKLIJKE VERENIGING VAN HET BOEKENVAK)

JAARVERSLAG 2004

DE BIBLIOTHEEK VAN DE KVB

De Bibliotheek van de KVB, gesticht in 1845, had oorspronkelijk de functie van vakbibliotheek voor uitgevers en boekverkopers. De basis ervoor vormden de particuliere verzamelingen van twee vooraanstaande negentiende-eeuwse boekhandelaars, Frederik Muller en J.L.C. Jacob. Muller werd aangewezen als eerste Bibliothecaris. Onder zijn bekwame beheer en dat van zijn opvolgers groeide de verzameling uit tot een collectie van grote cultuurhistorische waarde met internationale faam.

Ook wetenschappers vonden de weg naar de Bibliotheek van de KVB. Het overvloedige bronnenmateriaal bleek van groot belang voor gevarieerd wetenschappelijk onderzoek. In 1958 gaf de KVB haar Bibliotheek in bruikleen aan de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Bij deze grote wetenschappelijke bibliotheek waren veel meer voorzieningen en kennis aanwezig voor conservering, beheer en terbeschikkingstelling dan bij de relatief kleine bibliotheekinstelling van de brancheorganisatie van het boekenvak. De Bibliotheek werd ondergebracht bij de sector Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek, waarin al andere belangrijke collecties worden bewaard op het gebied van de boek- en drukkerijgeschiedenis. De collectie van de Bibliotheek van de KVB kan zodoende in samenhang met andere collecties worden geraadpleegd.

Inmiddels omvat de Bibliotheek ruim 1,5 miljoen objecten: niet alleen boeken, maar ook prospectussen, catalogi, archivalia, affiches, portretten en dergelijke. De collectie bestrijkt de gehele periode van het gedrukte boek, van de vroege drukken uit het begin van de drukunst tot recente bedrijfsarchieven van uitgeverijen, boekhandels en brancheverenigingen. De Universiteitsbibliotheek beheert de collectie en draagt zorg voor acquisitie, conservering, ontsluiting, terbeschikkingstelling en presentatie.

De KVB heeft de Commissie voor de Bibliotheek ingesteld, die de Universiteitsbibliotheek adviseert bij het opstellen van projecten, bij acquisities en bij fondsenwerving. De voorzitter van deze commissie is titulair Bibliothecaris van de Bibliotheek van de KVB.

De Commissie voor de Bibliotheek heeft de beschikking over het Bibliotheekfonds van de KVB, dat reeds in 1932 tot stand werd gebracht om acquisities en projecten mogelijk te maken.

De doelstelling van de Bibliotheek van de KVB is in alle jaren van haar bestaan gelijk gebleven: het verzamelen, conserveren en toegankelijk maken van zoveel mogelijk archivalia en documenten van het boekenvak, om die voor onderzoek bruikbaar te maken, zodat het verleden een inspiratiebron kan worden voor het heden en de toekomst van de wereld van het boek.

VERGADERINGEN VAN DE COMMISSIE VOOR DE BIBLIOTHEEK

De Commissie voor de Bibliotheek is in 2004 driemaal bijeengekomen in het gebouw van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, waar de Bibliotheek in bruikleen is. De voornaamste punten van bespreking waren: collectievorming, fondsenwerving, database bedrijfsgegevens en personalia, samenstelling commissie en nieuwe huisvesting.

SAMENSTELLING COMMISSIE

In 2004 werd de Commissie uitgebreid met de heren A. Lenoir en drs J.G.N. Nijssen. De heer Lenoir, directeur van drukkerij Lenoir-Schuring te Amstelveen, is voorzitter van de Grafische Cultuurstichting. Hij is voornemens meer samenwerking tussen de Grafische Cultuurstichting en de Bibliotheek van de KVB tot stand te brengen, en om bedrijfsarchieven en andere belangrijke documenten van grafische activiteit in de vorige eeuw toe te voegen aan de Bibliotheek.

De heer Nijssen, directeur/uitgever van Uitgeverij Podium te Amsterdam, is sinds zijn studietijd geïnteresseerd in de uitgeverijgeschiedenis. Hij zal ertoe kunnen bijdragen dat er bij de huidige uitgeverijen in Nederland meer gevoel ontstaat voor de wetenschappelijke waarde van bedrijfsarchieven.

Aan het eind van 2004 was de commissie samengesteld uit: mr D.W. van Krevelen (voorzitter), mw drs J.W.N. Verberne (secretaris), mw H.V.M. Gottmer, A.J. Heinen, drs F.W. Kuyper, A. Lenoir, drs J.G.N. Nijssen en mw mr M. van Vollenhoven-Nagel.

Inmiddels is bekend geworden dat de heer mr M.W.B. Asscher, directeur van Athenaeum Boekhandel te Amsterdam, per 1 maart 2005 zal toetreden tot de Commissie voor de Bibliotheek.

Assessoren namens de Universiteitsbibliotheek Amsterdam:

Mw drs J. Belinfante, *Hoofdconservator*
Drs. G. Verhoeven, *Conservator* (vanaf 1 november 2004)
Drs N.H. Kool, *Adjunct-conservator/beheerder Bibliotheek van de KVB*

Het secretariaat van de Commissie werd ondersteund door de dames M. Langeler en J. Weg, directiesecretaressen van de KVB.

ACTIVITEITEN

Database bedrijfsgegevens en personalia

Bij raadpleging van de via websites toegankelijke database bedrijfsgegevens en personalia van de boekenwereld is gebleken dat de gegevens van sommige boekenbedrijven lacunes en/of onjuistheden bevatten. Op grond daarvan is begin 2004 besloten de gegevens van de bekendste bedrijven te gaan controleren, en deze vervolgens zo goed mogelijk te corrigeren en aan te vullen.

Daartoe is in de loop van het jaar een freelance medewerker aangetrokken, die onder leiding van de adjunct-conservator tal van gegevens heeft verzameld, zowel uit de gepubliceerde jaarlijkse adresboeken van de KVB (de zogenaamde *Lijstenboeken*) als door correspondentie met de betreffende bedrijven, voor zover deze thans nog bestaan. Al deze geverifieerde gegevens zijn vervolgens ingevoerd in de database.

De database is door deze correctieronde kwalitatief verbeterd, al was het niet mogelijk alle historische gegevens te verifiëren, omdat de informanten daarvoor ontbreken. In een toelichting bij de database zullen gebruikers gewezen dienen te worden op de mate van betrouwbaarheid en volledigheid.

Tevens is stilgestaan bij de vraag hoe de database in de toekomst kan worden aangevuld met actuele gegevens over bedrijven en hun directies. De belangrijkste bron vormen de Adresboeken van de KVB. Deze waren tot en met 2004 altijd compleet, omdat uitgevers en boekverkopers verplicht waren hun gegevens aan de KVB door te geven. Met het vervallen van het erkenningensysteem in 2005 vervalt ook deze verplichting.

De Commissie zal nagaan of de Adresboeken in de nieuwe situatie nog steeds voldoende informatie leveren om de database bij te houden. Zo nodig zullen KVB en Bibliotheek periodiek een campagne moeten houden om bedrijven ertoe te brengen hun bedrijfsgegevens vrijwillig aan de KVB door te geven. Hierover moeten nog afspraken worden gemaakt tussen KVB en Bibliotheek.

De Adresboeken zijn sinds een aantal jaren digitaal beschikbaar. De gegevens kunnen na een conversie worden toegevoegd aan de database. Van de laatste jaren moet dit nog gebeuren.

Fondsenwerving Suringar-project

Nadat in 2003 is besloten de fameuze reeks kopijboeken van uitgeverij Suringar, waarin ongeveer 10.000 brieven zijn bewaard, te ontsluiten, is een aantal subsidieaanvragen ingediend om de kosten van het ontsluitingsproject te dekken. In het begin van 2004 was nog slechts de helft van het benodigde bedrag toegezegd, maar aanvullende subsidieaanvragen lijken tot een gunstig resultaat te leiden, zodat het project in 2005 kan worden uitgevoerd.

Het Suringar-project wordt gesubsidieerd door het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Alida Augusta Fonds, de Gravin van Bylandt Stichting, de Stichting Je Maintiendrai Friesland, terwijl subsidieaanvragen aan het Hendrik Muller Vaderlandsch Fonds en de Ottema Kingma Stichting nog in behandeling zijn. De aanloopkosten worden gedekt uit het KVB Bibliotheekfonds.

Tentoonstelling Hollandia-archief

In december werd in de Universiteitsbibliotheek Amsterdam een kleine tentoonstelling ingericht over uitgeverij Hollandia, waarvan de Bibliotheek in 2003 het archief heeft verworven.

Bij de opening op 9 december hield de heer N.H. Kool een inleiding over de bijzondere betekenis van het Hollandia-archief.

Toekomstige Bibliotheek Bijzondere Collecties

In 2004 zijn de monumentale en niet-monumentale panden aan de Oude Turfmarkt te Amsterdam gereed gemaakt voor de aanvang van het bouwproject ten behoeve van de nieuwe behuizing van de Bibliotheek Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam. De bouwwerkzaamheden zijn op 7 februari 2005 met een feestelijke bijeenkomst begonnen. Het is de verwachting dat de nieuwe Bibliotheek Bijzondere Collecties in 2007 in gebruik kan worden genomen. Daarin wordt een bijzondere presentatie voorzien van de boekhistorische en typografische collecties, onder meer door de inrichting van een monumentale studiekamer van de Bibliotheek van de KVB.

Afscheidsbijeenkomst van de oud-bibliothecaris van de Bibliotheek van de KVB, mevrouw Marja Keyser

Ter gelegenheid van het veertigjarig dienstverband, en tevens het afscheid van Marja Keyser als medewerker van de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, vond op 21 september 2004 een feestelijke bijeenkomst plaats in de Doelenzaal van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam. Marja Keyser was van 1984 tot 1996 bibliothecaris van de Bibliotheek van de KVB.

De Universiteitsbibliotheek bracht, met steun van het Bibliotheekfonds, een bibliografie uit van de publicaties van Marja Keyser onder de titel *Eerder verscheen van Marja Keyser*, die werd ingeleid door Marleen van Vollenhoven namens de Commissie voor de Bibliotheek. Laurens van Krevelen, de huidige bibliothecaris van de Bibliotheek, richtte het woord tot haar in de bijeenkomst om haar te danken voor haar grote inzet om de Bibliotheek van de KVB meer allure en bekendheid te verlenen.

ACQUISITIES IN 2003

De Bibliotheek verwierf in 2004 door schenking de volgende interessante archieven: Het archief tot 2003 van de in 1953 opgerichte Dr. P.A. Tiele-Stichting te Amsterdam, de organisatie die in Nederland de grondslag heeft gelegd voor het universitaire onderwijs en onderzoek in de boekgeschiedenis en de boekwetenschap. Door de Tiele-Stichting zijn tal van bijzondere leerstoelen ingesteld, en zijn lezingen, gastcolleges en tentoonstellingen – tot 2003 vooral aan de Universiteit van Amsterdam – georganiseerd.

Het archief van de Twentse regionale uitgeverij Witkam. Hierin is een bijzonder aspect van de uitgeefgeschiedenis gedocumenteerd.

Het archief van J.A. Wamsteker, jarenlang docent aan het Instituut voor Media- en Informatiemanagement, de vroegere Frederik Muller Academie. Hierin kan men de veranderingsprocessen volgen die zich de afgelopen twintig jaar bij de boekproductie voltrokken hebben.

Een aanvulling op het archief van uitgeverij Van Goor van Ewoud Sanders.

Een aanvulling op de collectie bedrijfsdocumentatie van Elsevier Science.

De Commissie is de schenkers van deze archivalia buitengewoon erkentelijk.

Evenals voorgaande jaren werd de handbibliotheek uitgebreid met tal van nieuwe uitgaven over het boekenvak en de drukkerswereld, veelal geschonken door de uitgevers ervan.

BEZOEKERS, PUBLICATIES EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

De Bibliotheek van de KVB telde in 2004 vele honderden bezoekers. Zij raadpleegden gevarieerde bronnen in verband met onderzoek, studie of publicatie. Daarnaast werden regelmatig presentaties van de collectie gegeven aan studenten Neerlandistiek en boekwetenschap.

Delen van de collectie werden in 2003 in bruikleen gegeven aan het Gorcums Museum en aan het DEXIA-Center of Arts in Brussel.

In 2004 kwamen de volgende publicaties uit, waarbij gebruik is gemaakt van het rijke bronnenmateriaal van de Bibliotheek van de KVB:

- Hannie van Goinga, Boeken in beweging. Publieke boekenveilingen in de Republiek 1711-1805, voornamelijk in Amsterdam, Groningen, Den Haag en Leiden. In: *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 11 (2004), blz. 99-126
- Marinus van Hattum, *Da Costa tussen Bilderdijk en Suringar : een uitgeversdocumentatie*. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek, Vrije Universiteit, 2004
- Jos van Heel, Johannes Enschedé (1708-1780). Een drukker en lettergieter op zoek naar de oorsprong van zijn kunst. In: *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 11 (2004), blz. 127-144
- Gerard Koolschijn, 'Het geheim van de bizon'. Bechts Karl May's: een eldorado voor verzamelaars. In: *Boekenpost* 69 (2004), blz. 6-7
- Rietje van Vliet, De poliep en de luis. Geleerden en boekverkopers in het midden van de achttiende eeuw. In: *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 11 (2004), blz. 145-161

BIBLIOTHEEKFONDS

Het door de KVB in de loop van de jaren gevormde Bibliotheekfonds stelt de Bibliotheek van de KVB in staat tot acquisitie van bijzondere archiefstukken of uitgaven, die waardevol zijn voor de collectie. Bovendien kunnen uit het Bibliotheekfonds bepaalde (aanloop-) kosten worden gedekt van noodzakelijk geachte activiteiten en projecten van de Bibliotheek, die anders niet zouden kunnen worden gefinancierd.

Bij de aanvang van 2004 had het Bibliotheekfonds een saldo van €74.822.

Naar aanleiding van de positieve exploitatieresultaten van de KVB over 2003, heeft het bestuur van de KVB besloten in 2004 een bedrag van €7.500 toe te voegen aan het Bibliotheekfonds.

Aan het eind van 2004 had het Bibliotheekfonds een saldo van €90.030.

DE BIBLIOTHEEK VAN DE KVB IN DE KOMENDE JAREN

Het bestuur van de KVB heeft in december 2004 besloten tot verzelfstandiging van de Bibliotheek van de KVB. Dat zal gebeuren door de (bloom) eigendom van de collecties in een Stichting onder te brengen die gelieerd zal zijn aan de KVB-organisatie.

Inmiddels is de stichtingsakte geconcipeerd, en is een concept-overeenkomst tussen de KVB en de toekomstige Stichting Bibliotheek van het Boekenvak opgesteld.

De Stichting zal in het begin van 2005 worden opgericht. Het is de bedoeling dat de huidige leden van de Commissie voor de Bibliotheek van de KVB de eerste bestuursleden van de Stichting zullen zijn.

De bloot-eigendom van de Bibliotheek van de KVB, die sinds 1958 in bruikleen is bij de UBA, zal na goedkeuring door de Algemene Ledenvergadering van de KVB aan de Stichting Bibliotheek van het Boekenvak worden overgedragen.

De Stichting Bibliotheek van het Boekenvak zal het tot dusverre gevoerde beleid van de KVB ten aanzien van de collecties die zijn opgenomen in de Bibliotheek van de KVB voortzetten, en zal als nieuwe bruikleengever nauw blijven samenwerken met de Universiteitsbibliotheek Amsterdam.

Februari 2005

Websites:

www.kvb.nl - Bibliotheek van de KVB

www.uba.uva.nl - Bijzondere Collecties - Geschiedenis van het Boek - Collectie KVB